

Umelá
inteligencia
vo vzdelávaní

01

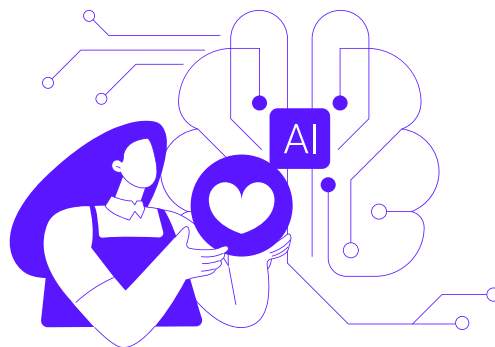
Ako si porozumieme?

Kvalita vzťahov a prepojení

MINISTERSTVO
ŠKOLSTVA, VÝSKUMU,
VÝVOJA A MLÁDEŽE
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

AI a duševné zdravie

Pre 1. cyklus (6 – 10 rokov) základnej školy

Tieto metodické materiály reagujú na realitu, v ktorej sa umelá inteligencia stáva súčasťou života detí už od raného veku. Deti sa s ňou stretávajú pri hrách, vzdelávacích aplikáciách, hlasových asistentoch či pri obsahu, ktorý im odporúčajú obrazovky. AI dokáže odpovedať rýchlo, používa priateľský jazyk a je vždy poruke. Pre malé dieťa, ktoré ešte len spoznáva svet a samo seba, to môže ľahko vytvárať dojem, že obrazovka vie všetko a že to, čo ukazuje alebo hovorí, je úplná pravda.

Vzdelávanie preto nemôže zostať iba pri tom, ako s technológiami pracovať. Rovnako dôležité je už od najmladšieho veku posilňovať schopnosť detí rozumieť svojim pocitom, vnímať vlastné telo a zmysly, dôverovať svojim skúsenostiam a hľadať pomoc u blízkych ľudí. Ak sa tieto základy nebudujú, môže sa postupne stať, že dôvera a pozornosť detí sa presunú od skutočného sveta a vzťahov k obrazovke. Cieľom aktivít je tomuto presunu predchádzať a už v ranom veku podporovať zdravé základy mentálnej odolnosti v prostredí, kde je AI bežnou súčasťou každodenného života.

Metodické materiály sú zaradené do piatich vzájomne prepojených oblastí: rozpoznávanie a zvládanie emócií, silné sebauvedomenie, sebadôvera v rozhodovaní a komunikácii, flexibilné myslenie a kvalita vzťahov a prepojení. Oblasti nadväzujú na Rámec piatich pilierov mentálnej odolnosti v ére AI a spoločne vytvárajú systém, ktorý postupne posilňuje mentálnu odolnosť a tvorbu zdravých vzťahov detí v prostredí umelej inteligencie.

Metodické materiály zároveň zohľadňujú vývinové potreby vekovej skupiny 6 – 10 rokov. Toto obdobie je charakteristické konkrétnym myslením, učením sa cez pohyb, hru a priamu zmyslovú skúsenosť, silnou väzbou na dospelých (učiteľov/učiteľky aj rodinu) a postupným rozvíjaním schopnosti pomenovať vlastné emócie a tvoriť vzťahy s rovesníkmi. Práve preto v aktivitách s AI pracuje vždy učiteľ, nie dieťa individuálne, a technológia slúži len ako podnet na spoločné premýšľanie a porovnávanie s vlastnou skúsenosťou.

Zámerom aktivít je, aby žiaci a žiačky:

- **vnímali** svoje telo, zmysly a emócie ako dôležitý zdroj informácií skôr, než uveria tomu, čo ukazuje obrazovka,
- **spoznávali** samých seba a to, čo už dokážu, aby si budovali dôveru vo vlastné schopnosti,
- **učili sa** pokojne vyjadriť, čo cítia a čo potrebujú, namiesto útoku alebo mlčania,
- **rozlišovali** medzi skutočnou skúsenosťou a tým, čo AI alebo digitálne prostredie ponúka iba ako opis,
- **chápali** nenahraditeľnosť blízkych ľudí a vzťahov ako zdroja podpory v skutočnom svete.

Metodické materiály vypracoval tím organizácie Emocionálny kompas s podporou Nadačného fondu Telekom.

Formulár na pripomienky

(Poznámka: Metodické materiály vychádzajú z princípu rodovej rovnosti a rešpektu k všetkým žiakom a žiačkam. Z dôvodu zrozumiteľnosti a jazykovej úspornosti je však v texte použitý generický mužský rod.)

01 Ako si porozumieme?

O čom je aktivita

Deti skúmajú, ako komunikujeme rôznymi spôsobmi – pomocou emotikonov, textu, hlasu a osobného stretnutia. Postupne zisťujú, že každý spôsob komunikácie nám poskytuje iné množstvo informácií a že niekedy si cez obrazovku môžeme porozumieť ťažšie ako naživo.

Prečo je téma dôležitá

Kvalitné vzťahy vznikajú vtedy, keď si navzájom rozumieme. Dnes komunikujeme mnohými spôsobmi – posielame správy, emotikony, hlasové správy, telefonujeme alebo sa stretávame osobne. Každý spôsob komunikácie nám poskytuje iné informácie o tom, čo druhý človek prežíva alebo chce povedať. Keď si uvedomujeme výhody aj obmedzenia jednotlivých spôsobov komunikácie, ľahšie predchádzame nedorozumeniam a budujeme lepšie vzťahy.

Ako súvisí s bezpečným používaním AI

Aktivita pomáha deťom pochopiť, že digitálna komunikácia nám neposkytuje všetky informácie o druhom človeku. Podobne funguje aj komunikácia s AI – AI vidí iba to, čo jej napíšeme alebo povieme, nevidí našu tvár, gestá, prostredie ani vzťahy. Deti sa učia, že pri digitálnej komunikácii je dôležité nepredpokladať, že vieme všetko, a v prípade neistoty sa pýtať, overovať si informácie a rozprávať sa aj s reálnymi ľuďmi.

Oblasť: Kvalita vzťahov a prepojení

Kvalita vzťahov a prepojení znamená mať okolo seba ľudí, s ktorými si dôverujeme a vieme sa podporiť. V digitálnom svete je dôležité rozlišovať medzi „byť pripojený“ a skutočne niekam patriť. Ak majú mladí ľudia pevné vzťahy vo fyzickom svete, dokážu AI využívať bez toho, aby sa na ňu spoliehali ako na náhradu blízkosti alebo zdroj vlastnej hodnoty.

Rozpoznávanie
a zvládanie
emócií

Silné
sebauvedomenie

Sebadôvera
v rozhodovaní
a komunikácii

Flexibilné
myslenie

Kvalita vzťahov
a prepojení

Ciel'

Žiaci dokážu porovnať rôzne spôsoby komunikácie (emoji, text, hlas a osobný rozhovor) a pomenovať, čo nám jednotlivé spôsoby komunikácie umožňujú zachytiť a čo nám pri nich môže chýbať.

Budeme potrebovať

Vytlačené alebo nakreslené emoji (prípadne emoji nasvietené na tabuli), tabuľu alebo veľký papier na zapisovanie odpovedí, zošit A4 pre každého žiaka, učebnice alebo kartóny na vytvorenie prekážky medzi dvojicami (voliteľné).

Prepojenie na ŠVP 2023

Táto aktivita plní nasledovné ciele a spôsobilosti sociálnej a emocionálnej gramotnosti a AI gramotnosti:

1. Cyklus:

Povedať, čo mi je/nie je príjemné.

Rozpoznať, čo je/nie je správne správanie vo vzťahoch.

❖ Úvod (7 minút)

Na úvod povieme, že dnes budeme hovoriť o tom, ako spolu komunikujeme a čo všetko nám pomáha, aby sme si lepšie rozumeli. Niekedy sa rozprávame naživo, niekedy telefonujeme, posielame si správy alebo používame smajlíky. Budeme skúmať, čo sa o druhom človeku dozvieme rôznymi spôsobmi a kedy je ľahšie si navzájom porozumieť. Potom položíme niekoľko otázok. Koho odpoveď je „áno“, môže zdvihnúť ruku alebo sa postaviť:

- Kto už niekedy telefonoval s niekým?
- Kto už bol na videohovore?
- Kto niekedy poslal alebo dostal smajlíka?
- Kto sa rád rozpráva s kamarátmi naživo?
- Kto si niekedy s niekým písal správy?

Po odpovediach krátko zhrnieme, že používame veľa rôznych spôsobov komunikácie. Každý z nich nám môže pomôcť zostať v kontakte s druhými ľuďmi. Dnes budeme skúmať, čo nám jednotlivé spôsoby prezradia a čo nám pri nich môže chýbať.

🌀 Spoločná aktivita (15 minút)

Na tabuli alebo na kartičkách zobrazíme postupne niekoľko emotikonov:

Triede položíme ku každej tváričke otázky:

- Čo podľa vás tento emoji znamená?
- Súhlasia všetci?
- Napadá vám ešte iný význam, čo by to mohlo znamenať?

Po tom, ako prejdeme všetky emotikony, krátko zhrnieme, že emoji nám niečo napovie, ale nie vždy vieme úplne presne, čo tým druhý myslel.

Potom na tabuľu napíšeme jednoduché slovo, ako "ahoj", prípadne "dobré". Potom sa triedy opýtame:

- Vieme povedať, ako sa cítil človek, čo slovo napísal?
- Skúste povedať, ako sa asi cíti.

Necháme dobrovoľníkov, aby navrhli pár možností. Potom sa pýtame:

- Vieme to naisto?
- Mohol to myslieť rôzne?

Spoločne prideme na to, že zo samotného textu často nevieme veľa. Keď však pridáme hlas a nejaký tón, môžeme sa dozvedieť viac. Vyskúšame si to teraz. Začneme my a potom požiadame niekoľkých dobrovoľníkov, aby povedali slovo „Ahoj“ (alebo dobré) rôznymi spôsobmi. Úlohou ostatných je uhádnuť, s akou emóciou je slovo povedané, napr.

- veselý,
- unavený,
- nahnevaný,
- prekvapený,
- hanblivý.

Aktivitu uzavrieme slovami, že tón hlasu nám veľa napovie o tom, v akej nálade sú tí, čo s nami hovoria.

Aktivita vo dvojiciach (15 minút)

Následne sa žiaci rozdelia do dvojíc. Povieme im, že budú spolu chvíľu hovoriť, pričom si vyskúšajú dva rôzne spôsoby. Budú sa rozprávať najskôr tak, aby na seba nevideli a potom sa budú rozprávať tvárou v tvár. Môžu si sadnúť chrbtom k sebe alebo medzi seba dajú učebnicu či zošit. Potom im dáme možnosti, o čom sa môžu 2-3 minúty rozprávať:

- čo radi robia po škole,
- obľúbené zviera,
- obľúbená hra,
- čo robili cez víkend.

Potom sa k sebe otočia tvárou v tvár, alebo odstránia prekážku, a pokračujú ďalšie 2-3 minúty v tom istom rozhovore. Po ukončení rozhovorov sa triedy opýtame?

- Mali ste chuť na seba pri rozhovore pozerieť?
- Aké to bolo, keď ste sa nevideli?
- Chýbalo vám niečo?
- Bolo jednoduchšie rozprávať sa, keď ste sa videli?

Žiaci pri odpovedaní na otázky často sami spomenú, že im pomáhal úsmev, pohľad, prikyvovanie, výraz tváre, gestá.

Záver (8 minút)

Na tabuli vytvoríme jednoduchú stupnicu: Emoji → Text → Hlas → Naživo

Pýtame sa triedy: Ktorým spôsobom sme sa dozvedeli najviac?

Necháme triedu odpovedať. Potom zhrnieme, že dnes môžeme komunikovať mnohými spôsobmi. Je to výborné, keď sme ďaleko od seba, alebo si potrebujeme rýchlo vymeniť informácie. Zároveň však platí, že čím menej z druhého človeka vidíme a počujeme, tým ľahšie môže vzniknúť nedorozumenie. Keď si nie sme istí, čo druhý myslel, pomáha pýtať sa a overovať si, či sme správne porozumeli.

